

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ
СЕВЕРНАЯ ОСЕТИЯ-АЛАНИЯ

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя
общеобразовательная школа им. Героя Советского Союза К.Е.Ходова».

РАССМОТРЕНО
на заседании МС школы
Председатель МО учителей родного
(осетинского) языка и литературы
Алборова З.Х.
Протокол № 1
от «19» ср 2022г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Осетинский язык»
для 2 класса основного общего образования
на 2022/2023 учебный год.

Составитель:
Учитель родного (осетинского) языка и литературы
Сугарова Фатима Тотурбековн

Владикавказ, 2022

ИРОН АЪВАДЖЫ ПРОГРАММАЕ 1-4-АМ КЪЛÆСТÆН

Ахуырадон программæйы нумæйаг характеристика

Национ ахуырады сæйраг хæстæй иу у скъоладзауты алыварсыг рæстæн бындур сæварын.

Царды æппæт фæзындтæ, хицæндзинадтæ æмæ ногдзинадтæ ахуырдаутæ хъуамæ базоной сæ мадæлон æвзаджы фæрцы.

Программæ арæст у поликультурон ахуырады бындурыл, æххæстгонд цауынц федералон паддзахадон ахуырадон стандарттæ.

Ирон æвзаджы урокты базонгæ уыдзысты æппæтуæрæсейон æмæ æппæтдунеон культурон хæзнатимæ. Нæ алыварсы дунесимæ зонгæдзинад арæст цауы ахæм фæткыл: хи райгуырæн къуым базоныны фæстæ рахизын Уæрæсейы, стæй та æппæт зæххы къорийы тыххæй зонинагтæм.

Бæрæггонд цауынц ирон национ ахуырадон нысантæ:

1. Рæзын кæнын мадæлон æвзаджы культурæ – уый у нæ рæзгæ фæлтæр хъомыл кæныны сæйраг фæрæз.

2. Мадæлон æвзаджы фæрцы скъоладзауты зонгæ кæнын дунейы æппæт культурон æмæ техникон æнтыстытимæ.

Программæ арæст у традицион методикайы бындурыл, фæлæ пайдагонд цауы ног технологитæй.

Бæрæггонд дзы æрцыдысты рæзгæ ахуырады системæйы нысантæ, уыдон сты:

- скъоладзауты ахуырмæ сразæнгард кæнын;
- æрмæг сын цæттæйæ дæтгæ нæу, фæлæ саразын ахæм уавæртæ, цæмæй зониндзинæдтæ райсынмæ сæхæдæг тырной;
- кусын æппæт скъоладзауты рæзтыл, куыд тыхджын, афтæ лæмæгъты дæр;
- алкæмæн дæр хъуамæ лæвард цауа, йæ бон пас у, уыйас – йæхи цæстæнгас, йæ зониндзинæдтæ равдисын йæ бон куыд уа, йæхæдæг хатдзæгтæ кæнынмæ куыд арæхса, афтæ;
- дæттын, скъоладзауты (суанг тыхджынты дæр) бæстон ахъуыды кæнын цы хæслæвардтыл бахъæудзæн, ахæмтæ; сæ бон сæ сæххæст кæнын куы нæ уа, уæддæр сыл хъуыды кæндзысты, стæй сæ ахуыргæнаджы æххуысæй базондзысты.

Ахуырады фæрæстæй иу у алгоритм. Уый у æрмæг æнцондæр, бæстондæр, арфдæр, кæрæдзийы фæдыл раст фæткыл æвардæй бацамоныны мадзал. Алгоритмы фæрцы бæлвырд æрфыссæн ис æвзаджы æппæт фæрстытæ къæпхæнгай, æнцонæй: ахуырдауты æфтауы сфæлдыстадон хуызы хъуыды кæныныл, бæлвырд куысты хуызтæн раст дзуапп ссарыныл, хъæугæ хатдзæгтæм æрцауыныл.

Кæстæр кълæсты скъоладзауты рæзтыл кусын амонь, цы зониндзинæдтæ райстой, уыдонæй алы уавæрты пайда кæнын зонын, бæлвырд зониндзинæдтæ хибарæй агурын, рæдыд цæмæн æрцыд, уый сбæрæг кæнын æмæ йæ сраст кæнын, æрмæджытæ кæрæдзийыл барынмæ арæхсын æмæ сын сæ хицæндзинæдтæ иртасын.

Программæйы домæнтæм гæсгæ, ирон æвзаг ахуыргæнгæйæ, урочы æвард цауы ахæм хæстæ:

1. Æрмæг амонь алыхуызон цымыдисаг дидактикон æрмæджы руаджы, грамматикон, сфæлдыстадон хъæзтыты фæрцы.
2. Грамматикон æрмæг амонь лексикон æрмæджы фæрцы.
3. Мадæлон æвзагмæ цымыдисдзинад æвзарын кæнын.
4. Скъоладзауты цæттæ кæнын уæлдæр кълæсты зындæр æмæ вазыгджындæр æрмæг ахуыр кæнынмæ.

5. Бæлвырд зоньндзинæдтæ дæтгæйæ, урочы кусын скъоладзауты иумæйаг рæзтыл; рæзын сын кæнын сæ логикон æмæ сфæлдыстадон хъуыдыкæнынад; хъæздыг кæнын сæ дзырдутон сконд;

6. Рæзын кæнын скъоладзауты коммуникативон арæхстдзинæдтæ, цæмæй сæ хъуыдытæ æнцонæй сæ бон дзурын уа, цæмæй архайой бæлвырд раныхæсты, цæмæй искайы сцымыдис кæной сæ ныхасмæ хъусынмæ, цæмæй сæ раныхæстæн хъæугæ каронбæттæн скæнын сæ бон уа; кусын ахуырдауты раст хъомыл кæнын фарстатыл.

Ацы нысантæ æмæ хæстыл куыст цæуы уыцы иу урочы, кæрæдзийæ сын хицæн кæнæн нæй.

Ног федералон ахуырадон стандарттæ хынцгæйæ, программæ домы:

- урок методикон æмæ логикон æгъдауæй раст аразын;
- педагогон фæрæзтæй эффективонæй пайда кæнын;
- наукайы ног æнтыстытæй пайда кæнын;
- урок бæлвырд ахуырадон – хъомыладон процессы бындурыл аразын;
- скъоладзаутæн саразын бæлвырд уавæртæ сæ курдиат æххæстæй раргом кæнынæн;
- æндæр предметтæ баст æрмæгæй пайда кæнын;
- ног æрмæг амонгæйæ æнцой кæнын рацыд æрмæгыл;
- хынцгын скъоладзауты рæзты æмвæзад æмæ психологон хицæндзинæдтæ;
- æрмæг хъуамæ дзуапп дæтта, царды цы ногдзинæдтæ æмæ ивддзинæдтæ цæуы, уыдонæн.

Райдайæн скъола бындур æвæры скъоладзауты зоньндзинæдтæн æвзагæй, литературон кæсынадæй, ныхасы культурайæ, хъомыладæй. Скъоладзаутæ разæнгард кæнынц ахуырмæ, куыстмæ, рæзы сæ хибарæй хъуыдыкæнынад.

Маделон æвзаджы ахадьндзинад стыр у, уымæн æмæ йæ бындурыл æнцондæр у, иронау цы предметтæ цæуынц, уыдон ахуыр кæнын, уымæй уæлдай, скъоладзаутæ базоньнц, маделон æвзаг кæрæдзийæ ныхас кæнын сæйраг фæрæз кæй у, уый.

Ирон æвзаг цымыдисаг æрмæджы бындурыл ахуыргæнгæйæ, скъоладзаутæм сæвæры сæрыстырдзинад сæ маделон æвзагмæ; тырнындзинад йæ базоньнмæ. Бамбарынц, раст дзургæ æмæ фысгæ ныхас кæй у адæймаджы иумæйаг культурæ æвдисæг.

Райдайæн кълæсты скъоладзаутæ хуымæтæг хуызы базонгæ ваййынц литературон æвзаджы нормæтимæ, ныхасы этикетимæ; рæзынц сæ коммуникативон арæхстдзинæдтæ.

1-4-æм кълæсты программæйы амынд сты ирон æвзаг ахуыр кæнын ахæм хæстæ:

- скъоладзауты ахуыр кæнын лæмбынæг хъусын, раст дзурын, кæсын æмæ фыссын;
- фонетикæ, лексикæ, дзырдарæзт, морфологи æмæ синтаксисы тыххæй зоньндзинæдтæн бындур æвæрын;

- скъолайы агъоммæ скъоладзаутæм æвзаджы тыххæй цы хуымæтæг æмбарынад уыдис, уый сын, грамматикайы æгъдауттыл æнцойгæнгæйæ, амоньн, куыд бæлвырд системæ;

- каллиграфийыл ахуыр кæнын;
- растфыссынад, растдзурынад æмæ пунктуацийæ хуымæтæг зоньндзинæдтæ дæттын;
- скъоладзауты дзырдутæ хъæздыг кæнын;
- скъоладзауты фæлтæрын сæ хъуыдытæ бæлвырд æмæ аив дзурыныл.

Программæйы æвзаджы æрмæг лæвард у æнцондæрæй зындæрмæ, хуымæтæгдæрæй вазыгджындæрмæ хизыны принциптæм гæсгæ; æвзагæй ног зоньндзинæдтæ лæвард цæуынц, раздæр цы базыдтой, ууыл æнцойгæнгæйæ.

Æвзаджы алы хæйттæ: фонетикæ, лексикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис – кæрæдзийыл æнгом баст кæй сты, уымæ гæсгæ алы къласы дæр ахуыргонд цæуынц бæлвырд системæмæ гæсгæ.

Райдайæн кълæсты скъоладзаутæ базоньнц мыртæ æмæ дамгъæты сæйраг

миниуджытæ; лексикон-грамматикон къордты (ныхасы хæйтты) грамматикон категориты тыххæй хуымæтæг зонинагтæ; сæ хицæндзинадтæ; дзырдты арæст; раст дзурын æмæ раст фыссыны литературон нормæтæ. Синтаксисæй дæр райсынд хуымæтæг, фæлæ бæлвырд зониндзинадтæ.

Цæмæй скъоладзауты хъуыдыкæнынад рæза, уый тыххæй практикон ахуырты рæстæг, стæй, ног теоретикон æрмæг амонгæйæ, хъæуы проблемон методæй пайда кæнын. Уый фæрцы ахуыргæнинагтæ архайдзысты хи хатдæгтæ кæнын грамматикон фæзындты тыххæй.

Ахуыргæнæг йæ хъус хъуамæ дара, скъоладзаутæ ног грамматикон æмбарынад кæнæ раиртæст куыд бамбæрстой æмæ сæ пайда кæнын куыд зонинц, уымæ.

1–4-æм кълæсты ирон æвзаг ахуыр кæныны сæйраг хæстæй иу у раст æмæ сыгъдæг фыссыныл ахуыр кæнын, уымæ гæстæ ацы куыстæн 1-аг къласы кæрон æмæ 2-аг къласы хъуамæ алы къуыри дæр лæвард цæуа сæрмагонд урок.

Сыгъдæгфыссынадæн лæвард фæлтæрæнтæ хъуамæ баст уой, урочы цы грамматикон æрмæг ахуыргонд цæуы, уымæ; сæ растфыссынад зын бахъуыдыгæнæн кæмæн у, ахæм дзырдтимæ, вазыгджын æрмæгимæ. Дамгъæты растфыссынад æмæ сыгъдæгфыссынадыл куыст цæуы нумæ.

Ахуыргæнæг хъуамæ йæ хъус дара, скъоладзаутæ куыд бадзынц, ручкæйыл куыд хæцынц, сæ тетрадтæ куыд æвард сты, уымæ. Хъуамæ алы скъоладзауимæ дæр куыст цæуа хибарæй, цæмæй алкæмæн дæр йæ фысты алыхуызон аиппытæ афойнадыл амынд цæуой.

Урокты скъоладзаутæн иумæйаг куысты хуызтæй уæлдай дæттæн ис хибарæй куыстытæ дæр. Ахæм урокты мидис бæрæггонд цæуы, программæйы алы къласæн дæр цы амындтытæ лæвард цæуы, уыдонæй.

Ирон æвзаджы программæйы структура

Райдайæн кълæсты ахуырадон программæ арæст у æртæ мидисджын хайæ: «**Æвзаджы системæ**», «**Растфыссынад**», «**Ныхасы рæзтыл куыст**».

Алы хайæн дæр ис йæхи ахуыры объект.

«**Æвзаджы системæ**» ахуыр кæны æвзаджы иуæгтæ: «*Мыртæ æмæ дамгъæтæ*», «*Дзырд*», «*Хъуыдыйад*». «**Ныхасы рæзтыл куыст**».

Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Мыртæ æмæ дамгъæты тыххæй фыццаг зониндзинадтæ скъоладзаутæ райсынд 1-аг къласы. Фыссыны æгъдæуттæ ахуыргæнгæйæ, скъоладзаутæ фæцалх вæййынц нихасы мыртæ хъусын æмæ дзурыныл, кæрæдзийæ сæ хицæн кæныныл. Базонынд хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæ, сæ хицæндзинадтæ, цавдон æмæ æнацавдон хъæлæсонтæ, зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ.

Ацы куысты хуызтæ кæнын хъæуы фыццаг къласæй цыппæрæммæ. Скъоладзаутæ хъуамæ базоней, дзырдтæ мыртæй арæст кæй сты, мыртæ дзургæ æмæ хъусгæ кæй кæнæм; фысгæйæ мыртæ дамгъæтæй нысангонд кæй цæуынц. Тынг ахсдзиаг у, цæмæй скъоладзаутæ базоней, дзырды иу мыр æндæрæй ивгæйæ, дзырдæн йæ нысануæг дæр кæй айвы, уый. Базоней, дамгъæ у дыууæ мыры кæй амоны (*хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон*). Ахадгæ куыст у дзырдтæн мырон-дамгъон æвзæрст кæнын.

1-аг æмæ 2-аг кълæсты бындур æвард цæуы мыртæ æмæ дамгъæтæ раст дзурыны æмæ фыссыны куыстæн. Уæлдæр кълæсты ацы куыст хъæуы бæстгондæр æмæ уæрæхдæр кæнын: вазыгджындæр æрмæгæй пайдагæнгæйæ, скъоладзауты зонгæ кæнын хъæуы хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты классификацимæ. Амонын ирон æмæ дыгунон æвзагты иуæй-иу фонетикон хицæндзинадтæ.

Дзырд. Райдайæн кълæсты æвзаджы урокты дзырд æвзæрст цæуы куыд лексикон æмæ грамматикон иуæг. Цæмæй скъоладзаутæ дзырдтæ раст фыссой, уый тыххæй сын

хъуамæ зоной сæ лексикон нысаниуджытæ (*æмбарста* – *æмбарын-æй*, *æмбарзта* – *æмбарзын-æй*).

Дзырдыл куыст цауы æвзаджы æппæт æрмæг ахуыргæнгæйæ дæр:

- фонетика ахуыргæнгæйæ скъоладзаутæн амынд цауы – мыртæ æмæ дамгъæтæ уымæн хъæуынк, цæмæй сæ аразæм дзырдтæ;

- морфологи ахуыргæнгæйæ загъд æрцауы – ныхасы хайттæ сты ахæм дзырдтæ, кæццтæ нысан кæнынк предметтæ, архайдтытæ, æууæлтæ æ.а.д.;

- синтаксис ахуыргæнгæйæ амынд цауы – хъуыдыйæдтæ, дзырdbæстытæ арæст сты дзырдтæй, дзырдты æхсæн ис бæлвырд бастдзинадтæ.

Сæ зонындзинадтæ сын фидар кæнын хъæуы дзырдуатон куысты фæрцы. Хъуамæ ахуыргæнæг пайда кæна дзырдты нысаниуæг амоныны алыхуызон мадзæлттæй.

Дзырдуатон куысты фæрцы скъоладзаутæ базонынк, дзырдтæ кæй аразынц синонимон, антонимон, омонимон къордтæ, дзырдтæн кæй ис комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуджытæ.

Дзырдтæ предметтæ, фæзындтæ, æмбарынадтæ, æууæлтæ æмæ архайдтыты нæмттæ кæй нысан кæнынк, уый скъоладзаутæ базонынк фæлтæрæнты æрмæгæй æмæ æндæр уæлæмхасæн хæслæвæрдты фæрцы.

Скъоладзаутæ ахуыр кæнынк дзырдуатæй хъæугæ дзырдтæ исыныл, сæ хъуыдытæ бæлвырд æмæ аив дзурыныл.

Райдайæн кълæсты куыд фæстæмæ амонын хъæуы ирон æмæ дыгурон æвзагты нуæй-иу лексикон хицæндзинадтæ.

Дзырдуатон фæлтæрæнтæ æххæстгонд цауынк алыхуызон грамматикон-орфографон æрмæг ахуыр кæныны рæстæг.

1-аг къласы скъоладзаутæ базонынк дзырдтæ сæ фæрстытæм гæсгæ иртасын. Амынд сын цауы, ирон æвзаджы фарст *чи?* æрмæст адæймаджы ном нысангæнæг дзырдтæм лæвæрд кæй цауы.

Ахуыргæнæг бацамоны æмæ пайда кæны ахæм грамматикон æмбарынад-тæй: *«предмет»*, *«предметы æууæл»*, *«предметы архайд»*. Уæлдæр кълæсты ацы æмбарынадты бындурыл скъоладзаутæ базонынк терминтæ: *номдар*, *миногон*, *мивдисæг*.

Дзырды хайттæ ахуыр кæнын райдайынк 3-аг къласы. Дзырдарæст ахуыр кæнынаен ис стыр ахадындзинад: æххуыс у зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонты растфыссынадыл кусынаен, уидаджы дызæрдыггаг æмхъæлæсонты растфыссынад базонынаен. Скъоладзаутæ базонгæ вæййынк грамматикон æмбарынадтимæ: *«уидаг»*, *«разæфтуан»*, *«фæсæфтуан»*, *«кæрон»*, *«бындур»*, стæй аразгæ дзырдты растфыссынадимæ.

4-æм къласы дзырды хайтты тыххæй зонындзинадтæ скъоладзаутæ ныффидар кæнынк, ныхасы хайттæ куы фæахуыр кæнынк, уæд.

Ныхасы хайттæ ахуыргæнгæйæ, скъоладзауты бахъæуы ахæм зонындзинадтæ: дзырды хайттæ æмæ дзырдарæзты амæлттæ, дзырдты алыхуызон лексикон нысаниуджытæ, дзырдтæ кæрæдзимæ бастдзинады фæтк æмæ сæ бынат хъуыдыйады.

Райдайæн кълæсты скъоладзаутæ ахуыр кæнынк предметтæ, æууæлтæ, архайдтытæ амонæг дзырдтæй тематикон къордтæ аразын.

Æппæт кълæсты дæр, дзырдты арæст æмæ ныхасы хайттæ ахуыргæнгæйæ, лæвæрд цауы лексикон фæлтæрæнтæ. Уый фæрцы скъоладзаутæ бæрæг кæнынк дзырдты алыхуызон нысаниуджытæ; сæ хъуыдытæ бæлвырдæй дзурынц, хъæугæ дзырдтæ агурынц, дзырдæн æндæр дзырдтимæ йæ ахастдзинадтæ бæрæг кæнынк.

Хъуыдыйад. Райдайæн кълæсты скъоладзаутæ базонгæ вæййынк текстимæ. Арæхсынц текст хъуыдыйæдтыл (хайттыл) дих кæнын, хъуыдыйæдтæ сæ арæстмæ гæсгæ иртасын, хъуыдыйады уæнгтæ бæрæг кæнын, хъуыдыйады дзырдты бастдзинадтæ иртасын, хъуыдыйад дзырdbæстытыл дих кæнын æмæ дзырдты рæнхъæвæрд амонын.

Фидаргонд цауынц хуудыйады сэйраг бэрэгтгәнәнтә: хуудыйад арәзт у дзырдтәй, әвдисы әххәст хууды, дзырдтә хуудыйады баст сты сә нысаниуджытәм гәсгә, алы хуудыйад дәр загъд цауы бәлвырд хәләссы уагәй, хуудыйады иу дзырдәй иннама ис фарст раттән.

Скьоладзаутә зонгә кәнынц таурәгъон, фарстон, разәнгардгәнән әмә хәрон хуудыйәдтимә әмә сә интонацион арәзтимә. Ахуыр кәнынц хуудыйәдтә аразын, орфографин әмә пунктуацион әгъдаутә хынцгәйә: ышцаг дзырд стыр дамгәйә фыссын, хуудыйады кәрон стәәлф, фарсты әмә хәры нысәнттә әвәрын.

Скьоладзаутә бәстондәр базонынц терминтә «сәйрат» әмә «зәгъинаг»-ы мидис, райсынц иумәйаг зонындзинәдтә фәрссаг уәнгты тыххәй.

4-әм кыласы скьоладзаутә ахуыр кәнынц хуудыйады әмхуызон уәнгтә, вазыгджын хуудыйәдтә, комкоммә ныхас әмә сидән, сә интонацион арәзт, әрхәцән нысәнтты әвәрынад.

Хуудыйады тыххәй зонындзинәдтә иу кыласәй иннама кәнынц вазыгджындәр, зындәр; скьоладзаутән фылдәр әрмәг ләвәрд цауы хибарәй кусынан; алыхуызон схемәтәм гәсгә хуудыйәдтә аразынан.

«Растфыссынады»-ы блоки нысан у райдайән кыләсты скьоладзаутән бацамонын әмә ныффидар кәнын раст, әнә рәдыдәй фыссыны арәхстдзинәдтә, орфограммәтә бахуыды кәнын

Фәлтәрәнтә әххәст кәнын хәуы, дзырдты растфыссынадыл кустәйә: дзырдуатон-орфографин диктантгә; ахуыргәнәджы кастмә хуусгәйә, цы бахуыды кодтой, уый фыссын; чыныгәй сфыст ә. а. д.

Зонындзинәдтә бәрәг кәныны сәйраг фысгә куысты хуызтә сты:

контролон сфыст, диктантгә грамматикон хәсләвәрдтимә, изложенитә, алыхуызон сфәлдыстадон куыстытә.

Дзырдуатон диктанты дзырдты нымәц вәййы:

1 кыласы: 5 – 7; 2 кыласы: 8 – 10; 3 кыласы: 10 – 12; 4 кыласы: 12 – 15.

Контролон диктанты дзырдты нымәц хуама уа:

1 кыласы: 8 – 10 дзырды ахуыры азы ышцаг әмбис; 15 – 18 – афәдзы кәрон. 2 кыласы: 25 – 30 дзырды ахуыры азы ышцаг әмбис; 35 – 45 – афәдзы кәрон. 3 кыласы: 40 – 45 дзырды ахуыры азы ышцаг әмбис; 50 – 60 – афәдзы кәрон. 4 кыласы: 65 – 70 дзырды ахуыры азы ышцаг әмбис; 75 – 80 – ахуыры азы кәрон.

Изложениты тексты дзырдты нымәц алы кыласы дәр вәййы 15 – 20 дзырдәй фылдәр.

Ныхасы рәзтыл куыст. Ирон әвзаджы урокты сәйрагдәр нысантай иу у скьоладзауты нихасы рәзтыл кусын. Ардәм хауы скьоладзауты нихасы хәд аивдәр әмә рәсугъддәр кәнын, сә дзырдуат хәздыг кәнын, сә нихасы культура, сфәлдыстадон әмә логикон хуудыкәнынад рәзын кәнын. Әвзаг ахуыр кәныны нысан ис уый мидәг, цемәй, алывәрсгәй йә сахуыр кәнгәйә, ахуырдаутә арәхсой сә хуудыгә әнцонай зәгъынмә: цемәй сә, чи сәм хуусы, уый әнцонай әмбара, ма сә тыхса, сә нихас уа аив әмә цымыдисаг. Әрмәг бацамонынән пайда кәнын хәуы бәрзонд, чыныгон стиләй фыст аив литературон уацмыстәй, кәнә уыдонәй скьюиддзәгтә, сә мидис уа актуалон, баст уа царды әцагдзинадимә.

Грамматикон зонындзинәдтә әрмәстдәр уәд уыдызсты әмбәрстгонд әмә бәстон, скьоладзаутә сә дзургә әмә фысгә нихасы, се сфәлдыстадон куыстыты куы пайда кәной.

Ныхасы рәзтыл кусынан ләвәрд цауы изложенитә әмә сочиненитә; архайын хәуы ууыл, цемәй сә тексттә уой, бәлвырд мидис кәмән ис, царды алыхуызон цаутә әвдыст кәм цауынц, ахәмтә. Фыссән ис сывәлләттән сәхи цардәй ист хабәртты

тыххæй, фыстæг, уацхуыд, хъусынгæнинагтæ; агъуысты, уарзон хъазæны, цæрагойы æрфыссын.

Ныхасы рæзтыл куысты хуызтæ ма сты: ахуыргæнæджы фæрстытæн раст, аив дзуæппытæ дæттын; зонгæ аргъау кæнæ цыбыр радзырд текстмæ хæстæг, йæ хæйттæ йын нæ хæццæ кæнгæйæ, дзурын (кæнæ ахуыргæнæджы фæрстытæм гæсгæ дзурын); иу нывмæ кæнæ цалдæр нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ кæнæ радзырд хъуыды кæнын; хъуыдыйæдтæ кæнæ текст бакæсгæйæ, фæрстытæн дзуæппытæ дæттын, дзургæйæ дæр æмæ фысгæйæ дæр.

Ныхасы рæзтыл куысты стыр ахадындзинад ис текстæн. Скъоладзаутæ хъуамæ зонной тексты мидис æвзарын, хицæн хæйттыл æй дих кæнын, текстæн райдайæн кæнæ кæрон фыссын, текстæн сæргонд хъуыды кæнын; лексикон раиртæст ын кæнын. Скъоладзауты ныхас хъуамæ дзуапп дæтта литературон æвзаджы нормæтæн.

Скъоладзаутæн амынд цæуынц хи хорз дарыны æгъдæуттæ царды алы уавæрты дæр.

Алы урочы дæр скъоладзаутæ хъуамæ базонной 4 – 5 ног дзырды, уый фæстæ иннæ урокты уыцы дзырдтæ фæлхатгонд цæуой алыхуызон куысты хуызты æмæ фæлтæрæнты, цæмæй сæ скъоладзаутæ хуыздæр бахъуыды кæной.

**Скъоладзауты ныхасы рæзтыл кусынæн
программæйы бæрæггонд цæуы ныхасы темæтæ**
*(уыдоны бындурыл амынд цæуынц æвзаджы
темæтæ).*

2-аг кълас

«Скъола». «Сæрды мысинагтæ». «Фæззæг». «Æгъдау – царды бындур». «Зымæджы нывтæ». «Куыст – царды цин». «Мæргътæ æмæ цæрагойтæ – нæ хæлæрттæ». «Уалдзæг». «Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон». «Ахъуыды кæн, базон» (хъæлдзæг радзырдтæ, уыци-уыцитæ, хынцинагтæ).

2-аг кълас

(къуыри – 1,5 сах., æдæппæт – 51 сах.)

I. Æвзаг æмæ ныхасы тыххæй зониндзинадтæ

1-аг къласы рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын (2 сах.)

Ныхас хъуыдыйæдтыл дих кæнын. Дзургæ æмæ фысгæ ныхас. Дзырд, хъуыдыйад. Текст. Дзырд æмæ уæнг. Мыртæ æмæ дамгъæтæ.

Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Уæнг (14 сах.)

Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæ æмæ сæ дамгъæтæ.

Зылангон æмæ азылангон мыртæ.

Дæргъвæтин æмхъæлæсонтæ, сæ растфыссынад.

Дамгъæтæ *гъ, къ, пъ, тъ, хъ, цъ, чъ* дзырдты мидæг.

Уырыссаг æвзагæй æрбайсгæ дзырдты дамгъæтæ *э, ю, я, ж, ш, щ* раст кæсын æмæ фыссын.

Дызæрддыггаг æмхæлæсонты растфыссынад.

Дзырдты мырон-дамгъон раиртæст схематæм гæсгæ æмæ æнæ уыдонæй.

Мырты ахадындынад дзырдты нысаниуæг бамбарынаг.

Алфавит. Дамгъæтæ алфавитон уагыл зонын, раст сæ дзурын. Алфавиты нысаниуæг.

Уæнг. Дзырд уæнгтыл дих кæнын. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ уæнгтай хæссын.

Æмхæлæсонтæ **й** æмæ **у** цы дзырдты ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Хæлæсон **у** æмхæлæсон **у**-йæ иртасын. Дзырдты астау цы дæргъæватин æмхæлæсонтæ ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ хæссын.

Цавд. Дзырдты цавдон æмæ æнæцавдон уæнгтæ.

Дзырд (18 сах.)

Дзырды лексикон нысаниуæг (иумæйаг æмбарынад). Синонимтæ. Антонимтæ.

Номдар. Иумæйаг æмбарынад. Номдартæ сæ фæрстытæм гæсгæ иртасын.

Стыр дамгъæ адæймагты, горæтты, хъæуты, дæтты, цæрагойты нæмтты.

Сæ нысаниуæгмæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд дзырдтæ – номдартæ.

Миногон. Иумæйаг æмбарынад, фæрстытæ. Æууæлæвдисæг дзырдты ахадындынад æвзаджы. Сæ нысаниуæгмæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд миногонтæ.

Предметты нæмттæ æмæ сæ æууæлтæ æвдисæг дзырдты бастдзинад.

Мивдисæг. Иумæйаг æмбарынад, фæрстытæ. Архайдæвдисæг дзырдты ахадындынад ныхасы. Сæ нысаниуæгмæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд мивдисджытæ.

Хъуыдыйад (11 сах.)

Дыккаг къласы рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын (6 сах.)

Скъоладзутæ 2-аг къласы фæудмæ базондысты:

- æппæт дамгъæты нæмттæ;
- хъæлæсон æмæ æмхæлæсон, зылангон æмæ æзылангон мыртæ;
- дамгъæтæ *э, ю, я, æ, и, у*;
- уæнг; цавдон æмæ æнæцавдон уæнгтæ;
- дзырды лексикон нысаниуæг;
- синонимтæ æмæ антонимтæ;
- номдар, миногон æмæ мивдисæджы æмбарынадтæ, сæ фæрстытæ;
- хъуыдыйады арæст;
- хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ – сæйрат, зæгъинаг;
- æрхæцæн нысæнтты хуызтæ хъуыдыйады кæрон;
- хъуыдыйад раст хъæлæсы уагæй дзурын, кæсын зонын;
- хъуыдыйады мидæг фæрстыты руаджы дзырдты 'хсæн бастдзинадтæ бæрæг кæнын.
- хъуыдыйæдтæй текст аразын.
- тексты æмбарынад.

Скъоладзутæ 2-аг къласы фæудмæ арæхсдзысты:

- дамгъæтæ алфавитон уагыл фыссын æмæ дзурынмæ;
- дамгъæтæ каллиграфин æгъдауæй раст фыссынмæ;
- дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ уæнгтай хæссынмæ;
- хъæлæсон **у** æмхæлæсон **у**-йæ иртасынмæ;
- зылангон æмæ æзылангон æмхæлæсонтæ кæрæдзийæ иртасынмæ;
- дамгъæтæ *э, ю, я, æ, и, у* раст кæсын æмæ фыссынмæ;

- сармагонд номдарты стыр дамгъæ фыссынмæ;
- дываргонд æмхъæлæсонтимæ дзырдтæ раст фыссынмæ;
- мырон-дамгъон раиртæст кæнынмæ;
- дзырдты цавд æварынмæ;
- дзырдтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ хицæн кæнынмæ;
- номдартæ, миногонтæ, мивдисджытæ сæ фæрстытæм гæсгæ irtасынмæ;
- хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ амонынмæ;
- хъуыдыйады кæрон стæлф, фарсты æмæ хъæры нысæнттæ æварынмæ;
- хъуыдыйад раст хъæлæсы уагæй кæсынмæ;
- дзырдтæ æмæ цыбыр хъуыдыйæдтæ (3 – 5 дзырдæй) фыссынмæ;
- хицæн дзырдтæй хъуыдыйæдтæ аразынмæ;
- текст хъуыдыйæдтыл дих кæнынмæ;
- лæвард схемæтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразынмæ;
- предметтæй тематикон къордтæ аразынмæ (ахуыргæнæн дзауматæ, уæлæдарæс, бинонтæ æ. æнд.);
- нывмæ гæсгæ цыбыр хъуыдыйæдтæ аразынмæ,
- хуымæтæг цыбыр хъуыдыйæдтæ фæрссаг уæнгтæй даргъдæр кæнынмæ;
- тексты темæ бæрæг кæнынмæ æмæ йын сæргонд хъуыды кæнынмæ;
- текст хъуыдыйæдтыл дих кæнынмæ;
- бæлвырд темæмæ гæсгæ радзырд хъуыды кæнынмæ;
- тексты мидис хи ныхæстæй дзурынмæ;
- тексты мидис фæрстытæм гæсгæ æвзарынмæ; хайттыл æй дих кæнынмæ;
- текстæн сæргонд хъуыды кæнынмæ;
- тексты хайттæ кæрæдзи фæдыл раст раварынмæ;
- тексты хуыз irtасынмæ;
- хъуыдыйады мидæг дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнынмæ;
- текстæн лексикон анализ кæнынмæ;
- текст аив æмæ раст кæсынмæ;
- текст хайттыл дих кæнынмæ;
- текстæн сæргонд хъуыды кæнын кæнæ йæ æндæрæй баивынмæ;
- тексты сæйраг хъуыды æмæ йæ аразæн хайттæ бæрæг кæнынмæ;
- фæрстытæн тексты дзуæппытæ агурынмæ;
- текстæн райдайæн æмæ кæрон хъуыды кæнынмæ.

Тематикон пылан ирон æвзагæй

2-аг кълас (51 сах.)

Урочы номыр. Ныхасы темæ	Урочы темæ	Фæлхатгæнинаг æрмæг	Скъоладзауты архайды хуызтæ

1-аг. Скъола	Дзырд. Хъуыдыйад. Текст (1 сах.)	Дзырд иртасын мыртæ æмæ дамгъæты дзыгуыртæй. Дзырдтæй хъуыдыйæдтæ аразын. Тексты арæзт.	Бамбарын дзырды нысаниуæг; Бахъуыды кæнын: хъуыдыйад-коммуникацийы сæйраг иуæг кæй у; текст – сæ хъуыдымæ æмæ грамматикон æгъдæуттæм гæсгæ баст хъуыдыйæдтæ. Æвзæджы иуæгтæ кæрæдзиуыл барын: мыр, дзырд, хъуыдыйад. Дзырд æмæ хъуыдыйад иртасын. Хицæн хъуыдыйæдтæ баст текстæй иртасын. Зонын цыбыр текст - æрфыст аразын. Æмхæст текст дих кæнын хицæн хъуыдыйæдтыл. <i>Къордты куыст</i> – тексты фæрцы раргом кæнын темæ, æрфыссын предмет, фæзынд. Нæ ныхас æххæст хъуыдыйæдтæй арæзт кæй у, уый æмбарын.
2-аг. Скъола	Мыртæ æмæ дамгъæтæ, сæ растфыссынад (1 сах.)	Хъæлæсон мыртæ. Æмхъæлæсон мыртæ. Сæ хицæндзинадтæ сын иртасын. Дамгъæты растфыссынад.	Сбæрæг кæнын æмæ бамбарын, мыртæ дзургæйæ уæлдæф дзыхæй куыд рацæуы, уый. Мыртæ раст дзурын. Дамгъуат зæрдыл æрлæууын кæнын. Цавдон уæнгтæ хицæн кæнын. Мыртæн сæ дамгъæтæ фысты мидæг раст бæрæг кæнын. Бамбарын, цы у диалогон ныхас. Кæрæдзимæ хъусын ахуыр кæнын. <i>Къæйттæй куыст</i> – диалогон ныхасы архайын. Искæй фæрстытæм лæмбынæг хъусын æмæ сын бæлвырд, хъуыдыджын дзуæппытæ дæттын.
3-4-æм. Сæрды мысинæгтæ.	Хъæлæсон мыр æмæ йæ дамгъæ. Æмхъæлæсон мыр æмæ йæ дамгъæ (2 сах.)	Мыртæ æмæ дамгъæтæ, сæ хицæндзинадтæ.	Мыртæ раст дзурын. Сæ дамгъæтæ сын фысты мидæг раст нысан кæнын. Хæцæйæ лæвæрд дамгъæтæй дзырдтæ аразын. Цы ног дзырдтæ базыдтой, уыдон тексты агурын æмæ сын сæ нысаниуджытæ бæрæг кæнын. <i>Къордты куыст</i> – нывмæ гæсгæ радзырд аразын; текстæн сæргонд дæттын; текст хæйттыл дих кæнын

			æмæ алы хайæн дæр сæргонд дæттын.
5-6-æм. Сæрды мысинæгтæ.	Зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ (2 сах.)	Æмхъæлæсон мыртæ. Хъæлæсонтæ. Мыртæ раст дзурын, сæ хицæндзинаедтæ сын иртасын.	Хъус æрдарын, æмхъæлæсон мыртæ дзургæйæ, дзуран оргæнтæй кæцытæ архайынц, уымæ. Сæ хицæндзинаедтæ сын бæрæг кæнын; Дзырдты цухгонд бынæттæ хъæугæ дамгъæтæй æххæст кæнын зонын. Иу æмхъæлæсонæй цы дзырдтæ хицæн кæнынц, ахæмтæ хъуыды кæнын. Бамбарын, монолог цы у, уый.
7-æм. Сæрды мысинæгтæ.	«Дæргъвæтин æмхъæлæсонтæ æмæ сæ растфыссынад (1сах.)	Зылангон æмхъæлæсонтæ. Æзылангон æмхъæлæсонтæ.	Хъус æрдарын, æмхъæлæсон мырты растдзурынадмæ. Бамбарын, дзургæйæ дæргъвæтинæй цы æмхъæлæсонтæ хъуысынц, уыдон фысты мидæг дывæргондæй фыссын кæй хъæуы, уый. <i>Къордты куыст</i> – радзырдæн сæргонд хъуыды кæнын. Аргъ скæнын къорды иннæ уæнгты варианттæн. Иумæ равзарын ахадгæдæр сæргонд. Нывмæ гæсгæ куыст бакæнын.
8-æм. Сæрды мысинæгтæ.	Дамгъæтæ <i>дз, дж, гъ, къ, нь, тъ, хъ, цъ, чъ</i> дзырдты мидæг (1сах.)	Мырты раст дзурынад. Диалог. Монолог. Дыгай æмхъæлæсонтæй арæзт дамгъæтæ. Тексты арæзт.	Хъус æрдарын дыгай нысæнттæй арæзт æмхъæлæсонтæм, сæ растфыссынадмæ. Бахъуыды кæнын ацы æмхъæлæсонтæ нымæд кæй цæуынц иу мыр æмæ иу дамгъæйыл. Дзырдтæн мырон анализ кæнын. Текст кæсгæйæ хъус дарын ацы орфограммæмæ. Дзырдтæ цухгонд дамгъæтæй æххæст кæнын. Сфæлдыстадон куыст - нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Текстæй æвзаргæ фыст кæныныл ахуыр кæнын. Тексты хъуыды иртасын. Текстæй æвзаргæ фыст кæнын. Лæвæрд темæйыл иумæ аныхас кæнын – диалог.
9-æм. Фæззæг.	Уырыссаг æвзагæй	Мыртæ æмæ дамгъæтæ, хъæлæсонтæ	Бамбарын, ацы мыртæ цавæр дзырдты æмбалынц.

	æрбайсгæ дзырдты дамгъæтæ э, ю, я, æ, ш, щ (1сах.)	æмæ æмхъæлæсонтæ.	Хъус æрдарын, æрбайсгæ дзырдты ирон æвзаджы цы ивддзинадтæ æрцауы, уымæ. Хи дæнцæгтæ хæссын.
10-æм. Фæззæг.	Алфавит (1сах.)	Мыртæ раст дзурын. Дыгай нысæнттæй арæзт дамгъæтæ. Зæрдыл æрлæууын кæнын мырты равæрд дамгъуаты.	Бамбарын, алы мырæн дæр дамгъуаты йæхи сæрмагонд бынат кæй ис. Дзырдтæ алфавиты уагмæ гæсгæ дзурын æмæ фыссыныл фæлтæрын. Текст хæйттыл дих кæнын. Логикон хъуыдыкæнынад рæзын кæнын – алфавиты кæрæдзийы фæдыл бæлвырд фæткыл æвæрдты фæрцы æмæ сæ нымæцтæм гæсгæ базонын дамгъæтæ æмæ афтæмæй сбæрæг кæнын цæрагойты нæмттæ.
11-æм. Æгъдау – царды бындур	Уæнг æмæ дзырд (1сах.)	Хъæлæсонтæ. Æмхъæлæсонтæ.	Уæнг цы у, уый бамбарын. Дзырдтæ уæнгтыл дих кæнын. Агурын дзырдтæ уæнгты бæлвырд нымæцтæм гæсгæ. Дзырдты уæнгты нымæц бæрæг кæнын. Дзырдтæ схемæтæм гæсгæ аразын. Хæццæйæ лæвæрд уæнгтæй дзырдтæ аразын. Нывтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын. Æмбисæндты мидис æмбарын кæнын.
12-æм. Æгъдау – царды бындур	Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ уæнггай хæссын (1сах.)	Уæнг. Дзырдты дихкæнынад уæнгтыл.	Бамбарын дзырд иу рæнхъæй иннæмæ хæссыны æгъдæуттæ. Фысты мидæг раиртæстæй раст пайда кæнын. Бамбарын, иууæнгон дзырдтæ æмæ иу хъæлæсонæй конд уæнгтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссыны æгъдæуттæ. Хæрзæгъдау уæвыны уæгæвæрдтæ хынцын
13-æм. Æгъдау – царды бындур	Æмхъæлæсонтæ й, у кæм ис, ахæм дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссын (1сах.)	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мыртæ æмæ дамгъæтæ. Уæнг. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссыны æгъдæуттæ.	Хъæлæсон у æмæ æмхъæлæсон у-йы хицæндзинад бахъуыды кæнын. Цухгонд бынæттæ хъæугæ дамгъæтæй æххæст кæнын. Æмхъæлæсонтæ й кæнæ у цы дзырдты ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Æмхæццæйæ лæвæрд дзырдтæй хъуыдыйæдтæ

			аразын. Тексты хъуыды нывимæ барын – текстæй нывы цы бынат æвдыст æрцыд, уый ссарын зонын.
14-æм. Æгъдау – царды бындур	Дывæргонд æмхъæлæсонтæ астауæй цы дзырдты ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ хæссын (1 сах)	Дæргъвæтин æмхъæлæсонты растфыссынад. Дзырдтæ иу рæнхъæй иннæмæ хæссыны æгъдауттæ.	Дывæргонд æмхъæлæсонтæ цы дзырдты ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ хæссын. Нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын, дывæргонд æмхъæлæсонтæ цы дзырдты ис, уыдон иу рæнхъæй иннæмæ раст хæсгæйæ. Тексты мидис æмæ ныв кæрæдзиуыл барын. <i>Къордты куыст</i> – дыууæ радзырды архайджыты миниуджытæ барын. Хи хъуыдытæ æмбарын кæнын, иннæты хъуыдытимæ сæ барын. Хъус æрдарын хи хорз дарыны æгъдауттæм. Радзырды мидис йæ сæргондимæ барын. Хистæрмæ хъусын – хорз æгъдауы нысан. Хорз æмбалы миниуджытæ. Хи хъуыдытæ дзурынмæ арæхсын.
15-æм. Æгъдау – царды бындур	Цавд. Дзырдты мидæг цавдон æмæ æнæцавдон уæнгтæ (1 сах.)	Мыртæ раст дзурыныл фæлтæрæнтæ. Хъæлæсон мыртæ. Уæнг.	Кæсгæйæ хъæлæсы уагæй раст рахицæн кæнын зонын цавдон уæнг, дзырд, фразæ. Бамбарын цавд цы у, уый. Хæццæйæ лæвæрд хъуыдыйæдтæй баст текст аразын.
16-æм.	Контролон куыст (1 сах.)		
17-æм. Зымæджы нывтæ.	Дзырдты лексикон нысаниуджытæ (1 сах.)	Дзырд иртасын мырты дзыгуыртæй. Дзырдты тематикон къордтæ.	Дзырдтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ хицæн кæнын, тематикон къордтæ сæ аразын. Лæвæрд дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнын бæлвырд тексты, стæй сæ райсын æндæр контексты. Зæгъын хи фиппайнæгтæ. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Тексты хицæн хæйтты æхсæн бастдзинæдтæ агурын. Тексты алы хайы дæр хъуыдыйæдты æхсæн бастдзинæдтæ агурын. Арæхсын, хъуыдыйæдтæ цы дзырдты фæрцы баст

			цæуынц, уыдон агурынмæ.
18-æм. Зымæджы нывтæ.	Синонимтæ (1сах.)	Дзырды лексикон нысаниуджытæ иртасын.	Синонимты руаджы равдисын дзырды алыхуызон фæлгъуызтæ. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Тексты синонимтæ агурын. Арæхсын, бæлвырд хъуыды зæгъынæн синонимон рæнхъæй хъæугæ дзырд равзарынмæ. Нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын зонын. <i>Къæйттæй куыст</i> – цæсгæмттæм гæсгæ каст.
19-æм. Зымæджы нывтæ	Антонимтæ (1сах.)	Дзырдты алыхуызон нысаниуджытæ бæрæг кæнын.	Зонын антонимты æмбарынад. Нывтæм гæсгæ бæрæг кæнын, дзырдтæн ныхмæвæрд нысаниуджытæ кæй вæййы, уый. Тексты антонимтæ агурын. Арæхсын, бæлвырд хъуыды зæгъынæн антонимон къæйттæй хъæугæ дзырд æвзарын.
20-21-æг. Куыст – царды цин	Номдары иумæйаг æмбарынад, йæ фæрстытæ (2сах.)	Фæрстытæ <i>чи?</i> æмæ <i>цы?</i> -йæн дзуаппдæттæг дзырдтæ.	Дзырдты къордтæй хицæн кæнын предметты нæмттæ æвдисæг дзырдтæ. Дзырдтæм хъæугæ фæрстытæ дæттын зонын, къордтæ сæ кæнын. Дзырдбыд баххæст кæнын. Базонын уыци-уыциты дзуæппытæ. Схемæты фæрстытæм гæсгæ хъуыды кæнын хъæугæ дзырдтæ. Хатдзæгтæ кæнын, хи куыд дарын хъæуы, ууыл хъуыды кæнгæйæ.
22-æг. Куыст – царды цин	Стыр дамгъæ адæймæгты нæмтты (1сах.)	Номдар. Диалог. Хъуыдыйад.	Сæрмагонд нæмттæ æмæ иумæйаг нæмтты хицæндзинæдтæ. Сæрмагонд нæмтты растфыссынад. Текстæн кæрон хъуыды кæнын. Нывтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Хъуыдыйæдты дзырдтæ сæ бынæттæй раст баивынмæ арæхсын.
23-æг. Куыст – царды цин	Стыр дамгъæ горæттæ, хъæутæ, уынгтæ æмæ дæтты	Сæрмагонд нæмтты растфыссынад. Цавд æвæрыны æгъдæуттæ.	Стыр дамгъæйы æмбарынад.. Цухгонд бынæттæ æххæст кæнын. Дзырдтæ къордтæ кæнын – сæрмагонд æмæ иумæйаг номдартæ. Логикон

	сәрмагонд нәмттѳы (1сах.)		хъуыды рæзын кæнын – уыци-уыцийы дзуапп базонын; ребус райхалын. Хи дæнцæгтæ хæссын, кæрæдзийы дзуæппытæм хъус æрдарын, аргъ сын скæнын.
24-æм. Куыст – царды цин	Стыр дамгъæ цæрæгойты нæмттѳы (1сах.)	Сæрмагонд нæмттæ. Стыр дамгъæ. Номдар. Хъуыдыйад.	Цæрæгойтæн лæвæрд нæмттѳы растфыссынад. Цухгонд бынæттæ баххæст кæнын. Цыбыр радзырд æрхъуыды кæнын, цæрæгойты нæмттæй спайда кæнгæйæ. Кæрæдзимæ хъусын æмæ фæрстытæн хъæугæ дзуæппытæ дæттын. Хъуыды зæгъынæн синонимон рæнхъæй хъæугæ дзырд рахицæн кæнын.
25-28-æм. Мæргътæ æмæ цæрæгойтæ – нæ хæлæрттæ	Миногонты иумæйаг æмбарынад (4сах.)	Номдар, йæ фæрстытæ. Синонимтæ. Антонимтæ.	Базонын миногоны æмбарынад. Бахъуыды йын кæнын йæ фæрстытæ. Бамбарын миногоны ахадындзинад хъуыдыйады. Сæ хъуыдымæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд миногонтæ иртасын; алгоритм аразын –бæрæг кæнын дзырдты нысаниуджытæ, стæй сæ къордтæ кæнын. Предметтæ сæ æууæлтæм гæсгæ хицæн кæнын. Дзырдтæм фæрстытæ раст дæттын зонын.. Тексты миногонтæ агурынмæ арæхсын. <i>Къордты куыст</i> – тексты лæвæрд æууæлæвдисæг дзырдтæ ивын сæ хъуыдымæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд миногонтæй.
29-æм. Мæргътæ æмæ цæрæгойтæ – нæ хæлæрттæ	Предметтæ æмæ сæ æууæлæвдисæг дзырдты бастдзинад (1сах.)	Номдар, йæ фæрстытæ. Миногон, йæ фæрстытæ.	Номдар æмæ миногоны бастдзинæдтæ бæрæг кæнын. Иу дзырдæй иннæмæ фарст дæттын зонын. Фæрстытæй пайда кæнгæйæ дзырdbæстытæ аразын. Тексты миногонтæ агурын.
30-34-æм. Уалдзæг	Мивдисæг, йæ иумæйаг æмбарынад (5сах.)	Номдар. Синонимтæ. Антонимтæ. Тексты арæзт.	Базонын, мивдисæджы æмбарынад, йæ фæрстытæ. Зонын тексты абзацтæ раст равæрын. Предметтæн архайдæвдисæг дзырдтæ агурын зонын. Предмет

		Монолог.	йæ æууæлтæм гæсгæ базонын. Дзырдбыд æххæст кæнын архайдæвдисæг дзырдтæй.. Мивдисæджы нымæц бæрæг кæнын. Лæвæрд мивдисджытæй пайдагæнгæйæ, радзырд фыссын ахуыр кæнын. Тексты мидис нывимæ барын. Тексты бæлвырд искæцы бынат агурынмæ арæхсын <i>Къæйттæй куыст</i> – цæстæмттæм гæсгæ кæсын.
35-37-æм. Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон	Хъуыдыйад – баст ныхасы бындур (3сах.)	Номдар. Миногон. Мивдисæг. Дзырдты æхсæн бастдзинадтæ фæрстытæм гæсгæ бæрæг кæнын.	Хъуыдыйад. Дзырд æмæ хъуыдыйады хицæндзинад. Æххæст текст хицæн хъуыдыйæдтыл дих кæнын. Тексты бæрæг кæнын хъуыдыйæдты нымæц. Хъуыдыйæдты агурын сæ хъуыдымæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд дзырдтæ. Лæвæрд дзырдтæй хъуыдыйæдтæ аразын. Радзырдæн сæргонд хъуыды кæнын. Нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын.
38-æм. Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон	Стыр дамгъæ хъуыдыйады райдайæны (1сах.)	Хъуыдыйад. Стыр дамгъæ . Хъуыдыйæдты арæст дзырдтæй. Номдар. Миногон. Мивдисæг.	Нывмæ гæсгæ куыст – цыбыр радзырд аразын. Хъус дарын, хъуыдыйады райдайæны стыр дамгъæ фыссын кæй хъæуы, уымæ. Хæццæйæ лæвæрд дзырдтæй аразын хъуыдыйæдтæ.
39-40- æм. Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон	Ахуыр кæнæм хъуыдыйæдтæ сæ загъды нысанмæ гæсгæ хицæн кæнын (2сах.)	Хъуыдыйад. Диалог. Синонимтæ. Антонимтæ. Сæрмагонд нæмтты растфыссынад. Цавд.	Бамбарын стъæлф, хъæры нысан, фарсты нысæнтты растæварынад. Хъус дарын, хъуыдыйæдтæ сæ загъды нысанмæ гæсгæ куыд дих кæнынц, уымæ. Зæрдыл дарын, цы уавæрты сæ цæуы пайдагонд, уымæ. Логикон хъуыдыкæнынад рæзын кæнын – уыци-уыциты дзуæппытæ базонын
41-42-æм. Кæм райуырдтæн, мæхи кæм базыдтон	Хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ (2сах.)	Мивдисæг. Номдар. Миногон.	Бамбарын, хъуыдыйады кæй кæнæ цæй кой цæуы, стæй уыдоны тыххæй та цы загъдæуы. Сæйраг

		Синонимтæ. Антонимтæ. Хъуыдыйады арæзт.	уæнгтæ бæрæг кæнын сæ фæрстытæм гæсгæ. Хъуыдыйæдты цухгонд бынаттæ æххæст кæнын хъæугæ сæйраг уæнгтæй , бамбарын кæнын сæ равзæрст. Схемæтимæ кусын – фæрстытæй æмæ къæлæтты лæвæрд дзырдтæй пайда кæнгæйæ аразын хъуыдыйæдтæ. Дзырдбыд æххæст кæнын.
43-æм.	Контролон куыст (1сах.)		
44-45-æм. Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон	Хъуыдыйады мидæг фæрстыты руаджы дзырдты æхсæн бастдзинæдтæ бæрæг кæнын (2сах.)	Хъуыдыйад. Сæйрат. Зæгъинаг. Мивдисæг.	Бамбарын, дзырдтæ хъуыдыйады мидæг кæрæдзиуыл куыд баст сты, уый. Дзырдтæм фæрстытæ дæттын æмæ сæ хъуыдыйæдты раст æварын. Схемæтæм гæсгæ хъуыдыйæдтæ аразын. Тексты агурын сæ хъуыдымæ гæсгæ хæстæг дзырдтæ. Хæццæйæ лæвæрд дзырдтæй хъуыдыйæдтæ аразын зонын.
46-æм. Ахъуыды кæн, базон.	Рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын». Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонты хицæндзинæдтæ (1сах.)	Алфавит. Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты хицæндзинæдтæ. Уæнг. Цавдон æмæ æнаæцавдон уæнгтæ, сæ хицæндзинæдтæ.	Мыртæ раст дзурын, фысты мидæг сæ раст бæрæг кæнын. Иртасын зылангон æмæ æзылангон æмхъæлæсонтæ, сæ хицæндзинæдтæ. Дзырдтыл цавд раст æварын. Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын; бамбарын, иу мыр кæнæ иу уæнгæн цы стыр ахадындзинад ис, уый. <i>Къордты куыст</i> – нывтæй пайда кæнгæйæ, баххæст кæнын хъуыдыйæдтæ. Тексты рæдыдтытæ агурын.
47-æм Ахъуыды кæн, базон	Дзырдтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ иртасын (1сах.)	Лексикон нысаниуæг. Синонимтæ. Антонимтæ. Хъуыдыйад. Хъуыдыйады сæйраг уæнгтæ. Диалогон ныхас.	Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Тексты агурын сæ хъуыдымæ гæсгæ хæстæг æмæ ныхмæвæрд дзырдтæ, сæ хицæндзинæдтæ сын иртасын.

48-æм. Ахъуыды кæн, базон	Дзырдтæ сæ фæрстытæм гæсгæ иртасын (1сах.)	Номдар. Миногон. Мивдисæг. Антонимтæ. Синонимтæ.	Зонын ныхасы хæйттæ, сæ фæрстытæ: <i>чи? цы? цавæр? цыхуызæн? цы ми кæны? цы ми кæның?</i> Схематæм гæсгæ аразын хъуыдыйæдтæ. Логикон хъуыдыкæнынад рæзын кæнын –тексты хæслæвæрд фарстæн дзуапп раттын. Лæвæрд дзырдтæй пайдагæнгæйæ ныффыссын <u>цыбыр радзырд</u>
49-æм. Ахъуыды кæн, базон	Хъуыдыйад (1сах)	Хъуыдыйад – дзырдтæй арæст. Дзырдты бастдзинад хъуыдыйады мидæг.	<i>Къордты куыст</i> : спайда кæнын алгоритмæй – раздæр дзургæйæ нывтæм гæсгæ равзарын фæлтæрыны хæслæвæрд, стæй хъуыдыйæдтæ ныффыссын. Дзырдты æхсæн бастдзинадтæ бæрæг кæнын. Бамбарын, иу мыр дзырды нысаниуæг куыд айвы, æмæ æппæт тексты мидис дæр куыд фендæрхуызон вæййы. Хъуыдыйæдтæ хибарæй хъуыды кæнын.
50-æм. Ахъуыды кæн, базон	Афæдзы дæргъы рацыд æрмæгыл афæлгæст (1сах.)	Мыртæ æмæ дамгъæтæ. Хъалæсонтæ æмæ æмхъалæсонтæ, сæ хъицæндзинадтæ. Ныхасы хæйттæ. Хъуыдыйад.	Тексты мидис æмбарын. Зæрдыл æрлæууын кæнын, цы мыртимæ базонгæ сты, уыдон, семæ æрхъуыды кæнын дзырдтæ, сæвæрын сыл цавды нысæнттæ. Тексты агурын номдартæ сæ æууæлæвдисæг æмæ архайдæвдисæг дзырдтимæ. Баивын тексты сæргонд. Аргъауы мидис хи ныхæстæй дзурын.
51-æм.	Контролон куыст (1сах.)		Ахуыргæнæджы кастмæ лæмбынæг хъусын, фиппайын æппæт орфограммæтæ дæр æмæ сæ раст фыссын.